

Kvinnekampen og kvinnenes kjønns-kamp er en nødvendig og revolusjonær kamp. Utallige ganger er det blitt fremhevet at menn ikke kan frigjøres uten følge av kvinnene. Like selvfølgelig gjelder det omvendte: Kvinnenes frigjøring kan på et gitt tidspunkt ikke komme lenger en mennenes. Hvorfor er det slik?

Av Helga Moss

Fordi kvinner og menn formes og defineres i forhold til hverandre og bestemmer hverandre gjensidig. Spørsmål om kvinnelighet-mannlighet, kvinnerolle-mannsrolle er grunnleggende et spørsmål om seksualitet.

Vi kan ikke som kvinner forvente å gå skadeløse

gjennom livet. Incest, voldtekt, psykologiske overgrep i en eller annen form vil de aller fleste kvinner komme personlig i kontakt med. *Ingen* kvinne har den samme bevegelsesfrihet som menn. Dette betyr at vi alle i situasjoner hvor vi stilles overfor menn enkeltvis også bærer

SOSIALT KJØNN

med oss et bilde av mannen som **farlig**. Noen ganger er dette bildet berettiget, andre ganger ikke. Poenget er at det kan vi aldri være helt sikre på. Som regel går det bra. Men den ene gangen det ikke går bra er nok til at bildet opprettholdes. Sånn sett er dette bildet *alltid* berettiget.

Fra mannens side virker dette bildet urettmessig, i den grad han har såkalte «edle» motiver. Hvis han imidlertid har eller ønsker å ha et seksuelt forhold til kvinnen er bildet i en viss forstand alltid berettiget. Det har seg slik: Mannens bekreftelse på sin mannlighet knytter seg til hans evne til å «erobre» kvinner. Dess større motvilje fra kvinnens side, dess større bekreftelse for mannen hvis han overvinner denne motviljen. Dette kan gjerne foregå uten at partene på det bevisste planet oppfatter at det har skjedd noe galt. Kvinnen kan føle seg vel ved å ha bli overvunnet/utvalgt eller hun kan si til seg selv at hun gir seg for å være «snill» (kvinner vet utmerket godt hvor viktig dette er for mannens følelse av mannlighet) uten følge av sin aktive lyst og vilje. Dermed får mannen en bekreftelse på at erobrerstilen er gangbar.

Forholdet mellom kjønnene er forpestet av angst og hat sjøl om den ofte er skjult bak mere tekkelige omgangsformer. I dette forholdet utsetter mannen seg for å miste sin mannlighet, kvinnen sin mennesklighet (fri vilje). Seksuelle forhold mister den gjensidigheten av frivillighet og lyst som alle ideelt og dypest sett(?) ønsker at de skal ha. Alle personlige forhold — mellom menn og kvinner er preget av denne motsigelsen.

Er alle menn potensielle voldtektsforbrytere, ho- rekunder etc?

Alle menn som noengang har presset en kvinne til seksuelt samvær som hun i utgangspunktet har vært uvillig til er en potensiell voldtektsforbryter i den forstand at hans potens (erektive evne) ikke står i motsetning til undertrykking. Alle kvinner som har latt seg presse, eller til og med følt glede ved å la seg presse til et samleie er medskyldige i å bekrefte mannens erobrerrolle, som i sin ekstreme form (ytterste konsekvens) betyr voldtekt.

Den «ideelle fordring» ville bety at vi slutter å ha forhold til hverandre. De fleste kvinner har vel på et eller annet tidspunkt bekjent seg til denne. Men vips, så er forelskelsen der, og heldigvis, antagelig, er alt glemt. Når «parring» skjer er det også fordi menn og kvinner bindes sammen, ikke bare av nødvendighet og tvang, men også av frivillighet og ønske.

Det er viktig å huske at det som danner vår kjønnsidentitet er et dynamisk og dialektisk forhold: Menn og kvinner bekrefter hverandre gjensidig både positivt og

Kvinnens store tragedie er at hun blir gjort til medskyldig i sin egen undertrykkelse, sier Simone De Beavoir, og artikkelforfatteren understreker at kvinner som har latt seg presse til et samleie er med på å bekrefte menns erobrerrolle.

FOTO: KLASSEKAMPEN

negativt. Sjøl om kvinnen er undertrykt er hun ikke «uskyldig». Simone De Beauvoir sier at kvinnes store tragedie er at hun blir gjort til medskyldig i sin egen undertrykkelse. Og — sjøl om menn er undertrykkere av kvinner er de samtidig mer eller mindre avmektige ofre for sin egen angst.

Eksempel

En mann opplever konflikt mellom kvinnehat/forakt/angst på den ene sia og ønske om å bli elsket av en kvinne på den andre sia. Han undertrykker følelser av kvinnehat både fordi den er sosialt uakseptert og fordi disse står i motsetning til andre følelser i ham. Kanskje han også rent intellektuelt mener at denne forakten er grunnløs. Sjøl om denne følelsen på en eller annen måte vil gjen speiles i forhold til kvinner er det ikke sikkert den vil slå ut i åpent undertrykkende handlinger. Muligens vil han tvert imot i sine handlinger være en forsvarer av kvinners rettigheter osv. Tankene sier en ting, kroppen sier noe annet og følelsene er ambivalente. Det er lettere å skifte mening enn å skifte kropp.

Under spesielle omstendigheter kan denne mannens negative følelser overfor kvinner få friere utløp. Enten fordi den ytre kontrollen (ingen ser meg) eller den indre (psykisk nedbrytthet) glipper taket. Dette resulterer så i en eller annen form for åpent kvinneundertrykkende handling: Ørefik, bruk av pornografi, besøk på horehus (sjømann) eller massevoldtekt (soldater i krig).

Noen menn begår ikke slike ting uansett om den ytre kontrollen forsvinner. Enten fordi den indre kontrollen (samvittigheten) er så sterk at den klarer å undertrykke de negative impulsene overfor kvinner, eller *ved at disse rett og slett ikke er der*: Det siste er meget sjelden. Det forutsetter en mannsidentitet som forholder seg til et annet kvinnebilde enn det de fleste kvinner i vår kultur fremviser og bekrefter. Jeg tror imidlertid det finnes noen få slike menn. Denne gruppen er ikke potensielle voldtekts- eller incestforbrytere, pornobrukere eller horekunder etc.

Vanskelig å ta opp egen undertrykkerrolle?

(Her ser jeg bort fra argumenter om at menn har visse (betydelige!) fordeler av den, rent materielt sett. Slike ting spiller selvfølgelig en rolle her).

Det finnes ingen andre kjønnsidentiteter enn mannlig og kvinnelig (androgynitetstanken er i beste fall en teoretisk mulighet i en fjern framtid). Veien til identitet som menneske går altså gjennom en kjønnsidentitet, og *må* gjøre det. I vår kultur eksisterer det dype motsigelser mellom kjønnsidentitet en generell oppfatning av menneskeverd. Dette gjelder både menn og kvinner om enn på forskjellig måte.

Uansett, det at det er snakk om identitet, betyr at det rører ved dype strukturer i den enkelte personlighet. Dette krever aktsomhet i måten vi behandler spørsmål som har med kvinnelighet og mannlighet å gjøre.

Spørsmålet om hvorfor menn ikke vil/kan ta opp mannsrollen til offentlig debatt kan lettest besvares ved å stille spørsmålet om hvorfor kvinner gjør det (i den grad de gjør det).

For det første: Kvinneidentiteten er ikke så nært knyttet til det seksuelle. En kvinne kan til en viss grad bekr-

Menn og kvinner bekrefter hverandre gjensidig, og sjøl om menn undertrykker kvinner er de mer eller mindre avmektige ofre for sin egen angst.

FOTO: KLASSEKAMPEN

te sin kvinnelighet i andre forhold (mor, omsorgsperson, som abstrakt kjønnsobjekt). For det andre: I kraft av sin posisjon som den undertrykte og «maktesløse» kan kvinner gi sine konfliktfylte følelser en viss legitimitet. Dermed blir det lettere å åpne sitt indre til offentlig beskuelse, for kvinner slipper denne børen av skyld. Snarere er denne offentliggjøringen eller *bekjennelsen* nettopp en måte å kvitte seg med skylden på. Bekjennelse kan lette presset, men ikke løse problemet, det kan bare løses i forholdet til menn. Når menn vegrer seg for å ta opp denne diskusjonen er det altså i stor grad fordi de mangler denne legitimiteten.

SOSIALT KJØNN

Bevisstgjøringens begrensninger

Kvinnemiljøer kan sees som en form for subkulturer. Som i alle andre subkulturer kan det her dannes myter. Når kvinner utveksler tanker, følelser og erfaringer om menn i en slik sammenheng overføres skylden til en abstrakt mannsperson. Dette mannsbildet er bildet av den «abstrakte skyldige». I den grad man har liten personlig, vennskapelig og/eller intim kontakt med menn vil alle menn bli en konkret utgave av denne «skyldige» og frarøves alle andre egenskaper. I slike subkulturer oppstår det av og til ideer om «å kutte pikken av alle seksualforbrytere» og å utgi kataloger over menn som har begått kvinnemishandling etc. Slike subkulturer kan m.a.o. være drivkraft i å sette igang «hekseprosesser». I den grad menn deltar i slike hekseprosesser er det fordi han da kan overføre sin skyld til en annen og «verre» mann og dermed lette presset på sin egen person.

Strategier

Det blir ofte hevdet at det er mannens oppgave å utrede mannsrollens konflikter. Mye taler imidlertid for at kvinnene må ha den ledende rollen også her, sjøl om det grunnleggende sett er et fellesprosjekt. Hvis menn jobber isolert med denne oppgaven vil de lett miste av syne kvinnen som det undertrykte subjekt.

Forutsetningen for at dette arbeidet skal føre oss framover er for kvinnenes vedkommende at vi på tross av alt guffet, angsten og hatet klarer å bevare et mer helhetlig og personlig syn på mannen: Altså ikke bare som «den abstrakte skyldige» eller «offeret» men som et ansvarlig, konfliktfull, handlende menneske som vi kan påvirke og stille krav til.

Fra mannens side kreves det at han i en viss forstand aksepterer de negative følelsene som en del av seg sjøl. Ikke fordi de er positive eller ønskelige, men fordi de er. På den måten vil det bli lettere å hindre at de ikke slipper ut i handling. (Enhver voldtekt representerer en voldsom antagonisering av kjønnskampen.) Menn må slåss mot tendenser til sjølførakt, de må finne strategier som er deres egne, men som samtidig ikke resulterer i overgrep.

Kampen mellom kjønnene må altså søkes å føres på en slik måte at den resulterer i færrest mulig antagoniserende handlinger. Men hvor går grensen mellom en nødvendig og en antagoniserende kampform? Hvis f. eks. enhver manglende bekreftelse av mannens mannlighet fører til (kastraksjons)angst, hvordan skal vi da forhindre at kampen antagoniseres hvis vi nekter å stille oss i den underordnede posisjon?

For å si det med Marx så tror jeg vi her har å gjøre med en motsigelse som ikke kan løses teoretisk, men kun gjennom praksis. Vi kan gjøre saken verre eller mindre ille, opphevelse av problemet krever samfunnsomveltning og generasjoner av blod og tårer.

Hva som er for grovt for oss kvinner må derfor avgjøres konkret, vi må balansere vinning og tap i hvert enkelt tilfelle. Som en generell regel bør vi rette oss inn mot handlinger snarere enn personer i den politiske kjønnskampen. Fordi det nesten ikke finnes grenser for menns muligheter/ønsker om å trække på kvinner må vi sette de grensene. Dette har vi etterhvert fått stadig større makt til å gjøre. Men poenget er at innafor denne

grenselinja vil det også måtte finnes undertrykking. Dette er umulig å leve med og derfor må vi søke å løse det kollektivt. For på det personlige plan kan det ikke løses. Ingen kan sette seg helt ut over sin egen kultur. Samtidig kan alle bidra til å endre den.

Overtramp

Et eksempel på overtramp i kjønnskampen mener jeg

HERRE O

Kvinneundertrykkinga fører ikke bare til ufrie kvinner, som svekkes i kampen — den fører til at menn også blir ufrie. Så lenge menn er med på å opprettholde kvinneundertrykkinga i samfunnet, kan vi ikke sjøl bli fri.

Marx hevdet en gan at den engelske arbeiderklassen aldri kunne slå seg fri så lenge den var med på å holde det irske folket nede under imperialismens åk.

Det samme gjelder for arbeiderklassens og det arbeidende folkets menn i Norge i dag. Vi kan ikke sjøl kvitte oss med våre «lenker» så lenge vi er med på å holde andre «fastspente». Det gjeløder kvinnene — men det gjelder også fremmedarbeidere og andre grupper.

Kapitalismen som system er bygd på at «herre-knekt» forholdet skal fungere på

SOSIALT KJØNN

horekundesaka hvor en tidligere AKP'er var involvert. Bl.a. gjennom VG kom det fram at Kvinnefronten ønsket full offentliggjøring av mannens identitet. Jeg mener grensen for hva slags kampmidler man kan tillate seg å ta ibruk i kvinnekampen her ble overskredet.

— Man kan naturligvis diskutere rettsprinsippet her, eller om straffen står i forhold til gjerningen. Mitt poeng iu denne sammenheng er spørsmålet om virkemiddelets relevans.

KNEKT

alle nivåer. Det springer ut av arbeidsdelinga i samfunnet. Strategisk har hele det arbeidende folket felles interesser av å styrte dette systemet og opprette et system som består av frie og likeverdige mennesker.

Men i dag oppfatter det svært mange av oss som ikke befinner oss på bønn av systemet, at vi har privilegier som er trua av de under oss. Menn fra det arbeidende folket må oppgi sin undertrykking av kvinner, for at kvinnes kraft skal kunne frigjøres, men like mye for at vi skal kunne bruke vår egen kraft til å slå oss fri. I kampen for sosialisme og kommunisme trengs ikke en hær av kvinner eller menn. Det trengs en brei allianse av likeverdige kvinner og menn

Geir Lundby ■

Å få offentliggjort navn og bilde i en landsomfattende avis er en uhyre sterk straff. Den levner ikke mannen og hans familie store sjanser til å reparere skadene. Er målet å kurere sykdommen ved å kvitte seg med pasienten?

— Virkemiddelets relevans. Å offentliggjøre 100 horekunder pr., dag ville ikke gjøre livet tryggere for kvinner. Hensikten med slike aksjoner bør først og fremst være opinionsdannelse. Overtramp føres på sexliberalernes konto i så måte. Noen menn kan vi kanskje tving til større konformitet med en «mykere» rolle, men så lenge denne er basert på angst og ikke frigjøring blir dette resultatet nærmest å regne for en tidsinnstilt bombe. (Jfr. alt guffet mot progressive kvinner som tøyt ut etter «myk mann debatten» i slutten av 70-åra, det var opplagra kvinnehat). Det finns opplagt også en del menn som gir blaffen i disse sanksjonene og for disse vil negativ opinion mot oss legitimere deres fortsatte kvinnetrassering.

Jeg har forsøkt å vise at svært mange menn er i «faresonen» når det gjelder seksuelt misbruk av kvinner. Menn som er våre kamerater, venner, ektemenn og elskere. Hvis det kun hadde dreid seg om marginale grupper, eller borgere, statsråder og Leif Hagener ville ikke spørsmålet om virkemidler stilt seg på samme måte. Slik jeg har analysert motsigelsen i mansrollen dreier det seg om et dialektisk forhold mellom angst/hat på den ene siden og lyst/kjærlighet på den andre, enkelt sagt. Nettopp fordi det er en motsigelse (ikke bare hat) så har vi litt å gå på, og kjønnskampen blir mulig. Vi kan og må føre politisk kamp mot kvinneundertrykkende handlinger. Hvordan vi fører den kampen vil avhenge av mål og motiv. Hvis mål og motiv er enhet vil dette avspeiles i kampens former.

Mannfolk er jevnt over ikke så dumme. De forstår også at dette er dritt. Men det vi krever av menn må vi kreve i form av handling (eller eventuelt ikke-handling). Vi har ikke krav på «å granske hjerter eller nyomv'ntb'innrer». Mannens erkjennelse og eventuelt bekjennelse, må komme som et resultat av en indre prosess. Ved siden av at denne prosessen krever kamp fra kvinner for å komme igang trenger den også en viss trygghet og tillit for å utvikle seg. Vi trenger å diskutere hvordan våre kampformer skal tjene begge disse sidene (sette grenser som ikke hemmer en indre positiv utvikling av mansrollen).

Både mansrollen og kvinners rollen har utviklet dype indre konflikter. Kjønnskampen er dynamisk. Jeg tror faktisk den aldri har vært så eksplosiv som den er idag. Disse endringene henger sammen med endringer i materielle forhold de siste 20—30 åra som i sum betyr at kvinner har blitt relativt økonomisk uavhengig av menn samtidig som de i stadig større grad møtes og konkurrerer på de samme sosiale arenaer. Dette betyr at kjønnsrollene må endres og at de vil endres. Det er ikke gitt at de vil endres til det bedre, sett fra et frigjørings synspunkt. Man kan f.eks. tenke seg roller som utvikler seg i retning gjensidig konsumpsjon av kjønn.

Det at kjønnskampen er dynamisk betyr også naturligvis at den inneholder mye revolusjonært potensiale. Kvinnekampen slik den blir ført av Kvinnefronten, AKP og andre i dag er i all hovedsak en progressiv kamp. Den representerer også mye historisk nytt. La oss utvikle den videre fra det utgangspunktet. ■

LEVEILAG

Sosialismen er et samfunn grunna på samliv, på kollektivismen som mennesket sin naturlige levemåte. I lange livsrom levde vi som flokker, vi arbeidde, budde, produserte og forbrukte i lag. Vi vart flokkvesen. Parforhold og mor/barn forhold var innordna i flokken.

Etter kvart delte de allmenne flokkene seg i sekter, familier, under leing av sektas mektigste. Kvar slekt si avgrensa bustad og næringskjelder mot andre slekter. Slekten hadde egedom, biter for seg. Parforhold vart forvridd til ekteskap, menneskene atte kvar sine kvinner og barn.

Dette slektsamfunnet — der storsamfunnet bygde på slektsregler og sedvaner, gikk i oppløysing da individualismen vart helliggjort av kapitalistklassen. Nå skulle kvar vart hellegjort av kapitalistklassen. Nå lat. Samlivet skiltes fra produksjonen og vart «privatsak». Mangelen på tilrettevisning fra en samleande flokk — og mangelen på vitner — gjorde undertrykkning og mishandling av kvinner og barn risikøylt. Heime var kvar mann herre. De menn som ikke dugde til terroriserande betrar, vart sett på som dustingar, og utvikla kvinnehat.

Så seint som i 1950-1960 ara slo parisolater gjennom hos oss. Individualismen hadde setra, menneskene vart fullstendig splitta og asosiale. Storsamfunnets kapitalistiske undertrykkning møtte ingen motstand hos individene i isolata.

Ekteskaper — slagsamfunnet si samlivssituasjon — vart regel.

Nå virker den totale individualismen til å løyse opp ekteskapan og parforholda og. De som frar seg fra mogamiets unatur, søker likevel ikke i lag i flokker. «De einslige» drømmer om å få — og krever — «egen leilig-gata, de eldre plassere i eldre-fengsler, de sjuke gjømmes vekk. Produksjonen er samfunnsmessig, samlivet er privatisert og nesten avskaffa. Vi er flokkvesen, men lever og har snart like individuelt som frosk eller meite-mark.

Fra flokk, over slekt til familie.
 Fra familie over parisolasjon til civecelle. Ka blir det neste?
 Kan det neste bli anna enn molmonter, den enslelige og absolute isolasjon, individualismens rom?
 Kan frosk og meitemark utvikle sosialisme — samlivssamfunnet?
 Byg å snu! Om flokk liv er utviklingsmessig lengre.

AV DEN ELDEN

Kvinneforsker Hanne Haavind:

ROLLENE ENDRES

H Hva er menns og kvinners egentlig gode sider? Jeg tror ikke slike finnes. Hva som er gode og dårlige egenskaper avhenger av den sosiale situasjonen, omstendigheter og posisjoner. Det dreier seg om et samspill.

Av Romy Rohman og Helga Moss

Hanne Haavind

FOTO: KLASSEKAMPEN

— *I Materialisten skriver du at kjønnsrollene opprettholdes, det nye er at det er vanskeligere å se hvorfor. Kan du utdype det?*

— Mange ser kjønnsroller som gammeldags, noe som er i ferd med å forsvinne. Kvinnelige og mannlige egenskaper tror man ikke på lenger. Særlig i mellomlags- og akademikermiljø roser menn og kvinner seg av å være «helt personlige» og «helt seg selv». Hvis de lever opp til kjønnsrolleforventninger er det bare i fall de tilfeldigvis faller sammen med deres personlige egenskaper og ønsker, og ikke fordi de er bundet av et rollemønster.

Dette er den subjektive opplevelsen. Ser vi rundt oss er det imidlertid lett å finne kjønnspregete mønstre i måten menn og kvinner forholder seg til hverandre. Det er for speedt å bare føre dette tiolbake kjønnsdelt arbeidsmarked, barnehagesituasjon o.l. Det *må* også ha noe med hvordan vi oppfatter hverandre som menn og kvinner. Noe som vi stadig prøver ut og bekrefter overfor hverandre.

— *Du sier også at «kvinner øker sine sjanser i ekteskapet hvis hun ikke stiller krav om at han og hun er samme typer personer». Er det da håp for det heterofile kjærlighetsforholdet?*

— Jeg kan ikke skjønne annet enn kjærlighet mellom menn og kvinner er mot til å bearbeide konflikter. Slik det er nå, er det tendensielle forskjeller mel-

SOSIALT KJØNN

lom kjønnene her. Kvinnene har i større grad mot til og ønske om å bearbeide konflikter. Menn er i langt større grad konflikt-undertrykkende.

Menns lenker

— *Er det bare kvinner som taper i dette systemet. Er det ikke også omkostninger ved mannsrollen?*

— Jeg vet ikke så mye om menn. En kan selvfølgelig karakterisere menn som passive og avventende i forhold til kvinnene. Det er mye vanskeligere å finne ut hva menn som sosial gruppe holder på med på det personlige, individuelle plan. Kvinneperspektivet i forskningen har avdekket mye av dette for kvinners vedkommende. Vi vet mye mer om i kvinner på endel områder.

La oss se historisk på det; For hundre år siden var kvinneskjebnen å bli gift eller ikke. Seksualitet, livsvarige forhold og barnefødsler knytta sammen i *ett* knippe. En måtte ta alt eller ingenting. Det generasjoner av kvinner har holdt på med siden den gang er å løse opp disse koplingene. Vi kan nå føde barn i en periode i livet, ha seksualitet og samliv uten barnefødsler, kombinere barn og arbeid osv. Kvinnene har grepet alle sjanser samfunnet har gitt for å løse opp dette knippet og eventuelt sette det sammen på andre måter. Ikke for å velge bort kjærlighet, menn og barn, men for nettopp å kunne velge. Personlig ansvar for egne valg er det kvinner som har skapt for seg.

Hva menn har gjort de samme hundre år, bortsett fra krig og klassekamp og alt det der, er forferdelig diffust for meg. Mediabildet av den populære mannen som myk i sytti-åra og ikke nå, ser jeg som det rene vås, det dekker ingenting.

Når det gjelder synet på menn og mannsrolle har det imidlertid skjedd viktige endringer de siste 10-15 årene. Bildet av menn som mishandlere, voldtekts-forbrytere og seksuelle overgriper kan ikke benektes sjøl om det bare er ei lita gruppe som begår slike grove ting. Hvis maskulinitet innebærer konflikt-undertrykking og ansvarsløshet er det her snakk om maskulinitetens ytterste og verste konsekvens. Dette blir naturligvis forferdelig provoserende for menn. Det blir vanskelig å ta det opp.

Å ta vare på mannsrollens gode sider kan være vel og bra som parole, men hva er menns og kvinners egentlige gode sider? Jeg tror ikke det fins slike, hva som er gode og dårlige egenskaper avhenger av den sosiale situasjoner, omstendighe-

ter og posisjoner. Hvis en skal endre dette, må en huske at det dreier seg om et samspill. Den avgjørende endring for menns vedkommende må gå i retning av å føle større personlig ansvar for kvinners situasjon. Kvinner føler allerede et enormt stort ansvar for menn, så det er ikke problemet. Problemet er menns

Beskytteren Tarzan med fallos-symbolet.

forhold til avhengighet. Menn kan forstå kvinners behov for selvstendighet siden dette er noe de selv kjenner, men den gjensidige avhengigheten, den er mye vanskeligere å takle.

Karriere krever omsorg

— *Hvorfor er menn så redd denne avhengigheten?*

— For å få oppbakking og støtte menn avhengig av kvinner, men ikke overfor omsorg for barn og familie, utover at det er en byrde. De ser ikke dette som et innholdsmessig rikt fellesanliggende.

I alderen fra cirka 18 - 30 legger menn grunnlaget for sin seinere yrkeskarriere. Avhengighet i familien går på bekostning av å bygge opp dette grunnlaget. Kvinnene er villig til å ta på seg disse omkostningene fordi de ser at de i stadig større grad velger sjøl i forhold til tid-

ligere mønstre. Jeg tror ikke det er en tilfeldighet at vi har en forening for skilte fedre, men ingen for gifte.

Det menn har skrevet om maskulinitet går stort sett på å følge uavhengighets-linjen. En kvinnelig amerikansk journalist har undersøkt dette. Den mannlige forfatter sier til sine lesere; Det lønner seg med selvstendige kvinner, det er mer moro og mindre ansvar! Den selvstendige kvinnen kan man skille seg fra uten å få dårlig samvittighet. Det er altså uavhengigheten som dyrkes.

— *Er det slik at alt kvinner vinner av økt selvstendighet klarer menn å vri til det beste for seg?*

— Det kvinner holder på med er ikke bare å oppnå større sjølstendighet. Økonomisk uavhengighet for kvinner er ikke noe mål i seg selv, men et middel for kvinner å kunne styre sin avhengighet av andre grunner enn økonomi, altså basert på kjærlighet, intimitet, nærhet og forståelse, interesse og ansvar. Kvinners bestrebelse blir ofte feiltolket til å dreie seg kun om økonomisk selvstendighet. Dermed ser en ikke at mennene står sterkere på en selvstendighets-linje enn kvinnene gjør.

— *I stedet for å si at kvinner har kommet for kort i sin utvikling av selvstendighet kan man altså si at det her dreier seg om to ulike måter å utvikle selvstendighet på?*

— Ja, jeg tror det. Disse tingene kommer ikke fram før vi er villige til å bearbeide konflikter som oppstår mellom kvinner og menn, både enkeltvis og i grupper. Ideen om at kjønnsrollene er vekk og at vi nå kan gjøre som vi vil er helt falsk. Vi har et androgynt ideal, men hvis vi ser på mønsteret i folks forhold til hverandre er det kjønnspreget.

Kvinnelig fysioterapeut

— *Du sier et sted at kjærlighetsforholdet er en prototyp for samvær, også der målet ikke er å finne hverandre som partnere. Det vil si at samhandlingsformene i arbeidslivet henter sin modell fra familielivet. Her tenker du ikke bare på den tradisjonelle rolledelingen som for eksempel sjef-sekretær, eller lege-sykepleier?*

Nei, når kvinner og menn går side om side i samme typer jobber og med samme type utdanning, så gjør samspillet de har med hverandre og andre parter at vi likevel får kjønnspregete utforminger av yrkesrollen.

Rannveig Dahle har undersøkt dette for fysioterapeuter. Fysioterapi var opprinnelig et kvinneyrke, hvor nå

menn har kommet inn etterhvert. Vi ser at kvinnene er de som tar psykomotorisk videre-utdanning, som er en form for helhetlig behandlingsform, mens menn derimot gjerne tar manipulasjons-behandling o.l. Statistikken viser at vi har en slik kjønnspreget yrkesspesialisering på mange områder, men statistikken får ikke fram de mer uformelle sider av samspillet mellom kvinnelige og mannlige yrkesutøvere. Mens for eksempel den mannlige fysioterapeuten på et sykehus under visitten låner låner den mannlige legens stetoskop, går den kvinnelige fysioterapeuten i samme situasjon til vaktrommet og henter sin eget.

Det kjønnspregete mønsteret forsterkes altså i samspillet mellom personene. Disse uformelle forskjellene kan være svært vanskelige å få tak på. Dels dreier det seg erotisering, men også ved det motsatte. En kan fortelle grove vitser mens den kvinnelige kranførerer er tilstede, eller en kan la være å fortelle dem fordi hun ikke er tilstede. Poenget er at kjønn får betydning hele tiden.

Når det gjelder dette med kvinner i lederposisjoner, kunne en like gjerne snakke om «nestlederopplæring» for kvinner i stedet for lederopplæring. «Alle» skjønner at kvinner har noe å tilføre nestleder-rollen, men så snart det er snakk om topp-posisjonen syns en umiddelbart at mannen passer og ikke kvinnen. Relativ overordning av menn over kvinner går igjen hele tida, også det hvor det ikke dreier seg om hvem som er forelsket i hvem.

Ikke optimist

— *Hva tror du om framtida? Hvordan skal menn gå inn å jobbe i et forhold?*

— Jeg skjønner godt at det er vanskelig for menn å bekjempe negative sider ved det de samtidig forbinder med seg sjøl som kjønn. Dette har også vært vanskelig for kvinner, noe som blant annet gjenspeiles i kvinnebevegelsens historie: Hvor mye skal en ta avstand fra den sorten kvinner en ikke liker? Forøvrig er det vanskelig for meg å være framtidsoptimist i en konkret forstand. Det jeg kan se, er at kvinners bestrebelser på å bearbeide konflikter er temmelig sterke. Men jeg ser samtidig en tendens til resignasjon og oppgivelse, leve alene med barn og klare seg selv. Denne er imidlertid svakere.

Tidligere så det ikke ut til at det at menn traff kvinner i arbeidsmessige sammenhenger fikk noen særlig betydning for hvordan de oppfattet seg selv

Menn møter kvinner i jobb-sammenheng og møter samme krav fra både kollegaer og koner, noe som endrer mannsrolla. Den unge mannen på bildet tilhører en eldre tradisjon.

som menn. Dette tror jeg er i ferd med å endre seg. En god del menn opplever nå at de møter de samme krav, holdninger og væremåter både fra sine koner og kollegaer. Dermed blir det ikke lenger så lett for dem å holde disse verdenene fra hverandre: «Det jeg er/gjør som ekte-mann har ingen betydning for hva jeg er/gjør som yrkesutøver» og omvendt. Dette tror jeg må endre noe.

— *Hvor langt kan en klare å forandre kjønnsrollene innafor et samfunn som bygger på familien som gratis arbeidsplass for omsorg?*

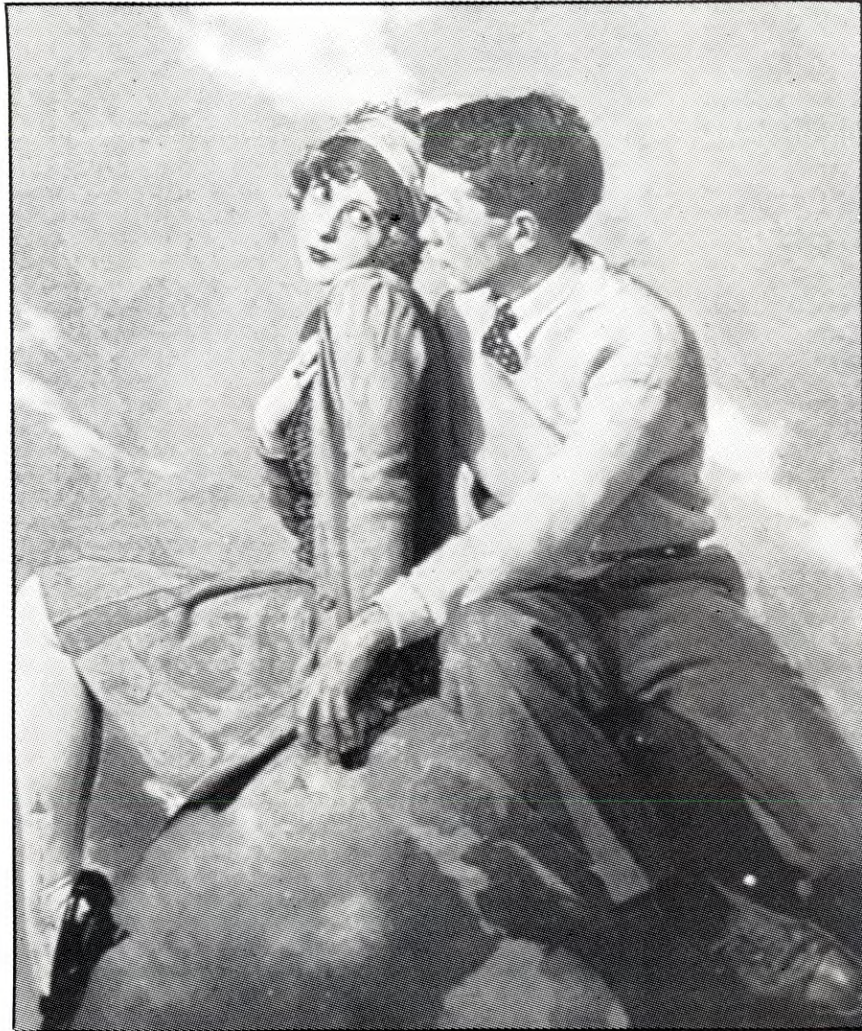
— «Oppløs familien»-parolen deres har jeg ingen som helst tro på. Rett og slett fordi jeg ikke ser noen tendens i tida til at folk prøver å gjøre det. Det er en

håpløs idealisert parole, ingen oppløser familien sin som et ledd i en politisk strategi. De som gjør det synes det er vanskelig og er lei seg for det. I stedet for denne parolen vil jeg heller sette på programmet at kvinner får makt og innflytelse i familien. Overalt ser vi desverre at der makten fins, der fins ikke kvinnene. Kommer kvinnene inn flytter makta over et annet sted. Det holder ikke å telle opp formelle posisjoner, som en for eksempel har gjort når det gjelder kvinner i forskning. For kvinner forsker ikke i de harde fagene. På de nye områdene innenfor teknologien har kvinner skremmende liten innflytelse. Her oppstår det nye enklaver hvor menn kan unngå å møte nebbete damer. ■

SOSIALT KJØNN

SAMMEN MOT SOLNEDGANGEN

Av Bengt Harrfelt

Klokken syv gikk min far på jobb. Ofte kom han ikke hjem før ved syv-åttetiden om kvelden. Mor vasket, tørket støv og så pen ut. Selv måtte jeg rake ørti mål velfrisert gressplen, måke den asfalterte plassen foran våre to garasjer og feie den belyste trappen med innlagte varmekabler. Alt dette for fem kr ekstra i ukepenger.

SOSIALT KJØNN

Av og til — gjerne etter et par drinker for mye — tok min far meg rundt skuldrene. Han skuet ned på plenen, trappen og garasjen gjennom panoramavinduet med utsikt over fjorden og sa med sin Charles Bronson-stemme: «En dag vil alt dette være ditt, gutten min!» «Ikke i helvete», tenkte jeg. Jeg sa det aldri høyt, jeg var et klokt barn.

Jeg oppdaget kvinnesaken før jeg oppdaget det annet kjønn. Den følelsen jeg i min ungdommelige naivitet da fikk, kan antageligvis best sammenlignes med den følelsen kvinnene i gamle dager fikk når de tok av seg korsettet. Endelig! Muligheten av å slippe å bli cowboy slik som min far, overveldet meg. Med litt flaks slapp jeg kanskje til og med å studere juss og gifte meg med en vel-dressert skjødehund. Fremtiden fortonet seg som et Soria Moria.

Jeg gikk i tog. Åttende mars ble plutselig viktigere enn julaften. Det forble den helt til jeg kom i skade for å snu meg i et tog og fikk se følgende parole: «Alle menn til månen!» Da jeg tilfeldigvis er en av dem som er født med kjønnsorganene utenpå kroppen, skjønte jeg at dette gjaldt meg. Jeg skar ut av toget, gikk hjem og gråt. Jeg sa det aldri til noen. Jeg var en sart ung mann.

★ ★ ★

Det tok ikke lang tid før jeg forsto at kvinnekampen var en kamp om juridiske, politiske og formelle rettigheter. Det tok ikke lang tid før jeg forsto at dette var en kamp som kvinnene ville, og måtte kjempe mer eller mindre på egen hånd. Jeg satte meg ned og ventet. Etter hvert ble smerten over å ha blitt avvist lindret ved vissheten om at noe faktisk var oppnådd. Kampen ga sakte, men sikkert resultater. Jeg var en tålmodig ung mann.

I ettertid synes det opplagt at denne kampen til en stor grad har klart å bryte ned det gamle kjønnsrollemønsteret. Noe nytt «mønster» har ikke kommet til, mangfold og valgfrihet har blitt et ideal. Personlig er jeg ikke lenger i tvil om at det har vært riktig av kvinner å kjempe denne kampen alene. Det er bare en hake ved det hele, denne haken (det er ikke en dobbelthake) har med tid, midler, mål og nivåer å gjøre.

Nivået jeg hittil har snakket om er det som angår formell likeverd på det politiske nivå. Målet har vært fullt likeverd, og midlet har vært sterke, solidariske, isolerte kvinnegrupper.

Det andre, etter min mening forsømte nivå, har med mellom-menneskelig interaksjon og samliv å gjøre, —det sosiale nivå. Også her er målet fullt likeverd. Midlene derimot...

Min ydmyke påstand er at kvinnesak av 1986 er mer et spørsmål om etisk enn politisk filosofi. Den første viktige faktor i min noe vaklende argumentasjon, er tidsaspektet.

Personlig er jeg av en yngre «generasjon» enn de som sate likestillingsprosessen i gang. På det tidspunkt hvor min sosiale bevissthet tok form, var jeg vant til å finne jenter på steder hvor de tidligere ikke «hørte hjemme». Jeg er ikke forbauset over å finne ca. 50 prosent jenter på Blindern, det er en del av min hverdag. Jeg er med andre ord sosialisert inn i en annen virklighet enn de som valgt våpen i kjønnskampen.

Et paradoks i min hverdag er at så få jenter benytter seg av den utdannelsen de etter hvert har klart å erverve seg på lik linje med gutta. Skarp som jeg er har jeg registrert at en hyppig årsak til dette er at de etablerer en

tilværelse sammen med en mann. Svært forenklet hevder jeg at det ikke er på det politiske, men på det sosiale nivå at likestillingsprosessen har kommet til kort. Jeg er heller ikke snauere enn at jeg tror jeg vet hvorfor. Før jeg sier hvorfor skal jeg si noe om en ting jeg har lært på skolen; Likhetsbegrepet.

Det er helt ålreit med pakkiser og degoser og sånn, de ække no' dårligere enn oss demm. Men er'em nødt te å gå med den jævla turban'a? Unnskyld språket. Poenget er at vi godtar fremmedarbeidere så lenge de oppfører seg som nordmenn. To likestilte personer er for oss speilbilder av hverandre, ikke to forskjellige personer i konflikt med hverandre. Mens dere leser følgende historie fra virkeligheten, kan dere meditere over følgende glose: Likeverd!

★ ★ ★

Min forhenværende samboerske kom i uheldige omstendigheter, noe vi begge tok tungt. Tragedien i det hele var at eneste utvei, slik vi så det, var et visst kirurgisk inngrep. Hun lå på bordet, jeg satt i venterommet. Begge med gråten på begge sider av adameplet. Vel hjemme ble hun omsorgsfullt pakket inn i dyner og lest eventyr for, og jeg vet ikke hva. Begges lille verden var i oppløsning.

Det kom venninner på besøk. Mange venninner. Med blomster. Og bøker. Og trøstende ord. Mange trøstende ord. Til henne. Hun hadde opplagt fortjent alt hun kunne få. Selv satt jeg med avbitte negler og blodskutte øyne og kunne trent noen trøstende ord. Men, no mercy, in-

SOSIALT KJØNN

gen var tilsynelatende opptatt av hvordan jeg taklet det hele.

I ettertid har jeg konfrontert disse venninnene med denne historien og fått følgende forklaring: «Jeg tror du må ha ligget på bordet selv for å forstå hvordan det føles». Jeg konkluderte da prompte med at jenter aldri vil forstå hvordan det føles å tilbringe fire timer på et venterom mens de hvitkledde maltrakterer den du elsker over alt. «And never the twain shall meet!» Så vet vi det. Alt sammen på grunn av den uovervinnelige biologiske forskjellen.

Det burde ikke være vanskelig å se at vårt likhetsbegrep stikker kjepper i hjulene for dagens uttalte ideal, valgfrihet og mangfold. Paradokset i det hele er at valgfrihetene til en stor grad er oppnådd som et resultat av kvinnekampen. Med dette i bakhodet skal vi nå tilbake til nivådiskusjonen. Historien om hvorfor ting går galt.

Det var enkelt den gangen menn skulle være som Bgart og kvinner som Bacall. Mennesker i min aldersgruppe, derimot, er sosialisert inn i et samfunn hvor — som moralistene sier — «anything goes». For å si det med Trond-Viggo: «At en mann er en mann er en mann er ikke sant». Mange er også sosialisert inn i en kvinnekamp hvor midlet for å oppnå likeverd — for å sette det hele på spissen — er isolasjon over kjønnsvariabelen. Følgelig, når menn og kvinner blir konfrontert med hverandre på samlivsnivå, vet vi ofte ikke hva slags mennesketype vi har å gjøre med. Vi er så vant til å tenke kjønn at vi får store problemer med å plassere hverandre i det pluralistiske samfunns mylder av legitime mennesketyper. Enkelte symptomer på dette trer klarer fram enn andre.

Når vi ser en hund hvor vi er i tvil om rasen, nøyer vi oss med å definere vesenet som hund. Blandingsraser bruker svært lang tid på å etablere noen annen form for definisjon enn nettopp hund. Når vi er i tvil om hva slags mennesker vi blir konfrontert med, går vi gjerne tilbake til kjente og kjære begreper. Over kjønnsvariabelen blir dette et gigant-paradoks fordi vi dermed definerer hverandre ved nettopp de egenskaper vi helst vil kvitte oss med. I dette tilfelle hurpa og mannsgrisen. Jeg griper meg stadig vekk i å kategorisk omtale jenter i rosa miniskjørt som dåser. Til tider er jeg en grisete ung mann.

Et annet fenomen — som jeg har lånt av Nils Christie — går i all enkelthet ut på følgende. Artikulerte meninger som ikke er i samsvar med det «offisielle» syn blir som oftest tatt til inntekt for det diamentralt motsatte. Min sans for snertne jenter i miniskjørt — rosa eller ei — blir ofte tolket dithen at jeg er i mot likestilling generelt. Et «offisielt» syn i den politiske kvinnekampen er at den gamle kvinnerollen — skjødehunden — pr. definisjon er undertrykket og må avskaffes. Menn og kvinner skal ha de samme rettigheter og plikter. Det er når man tar med seg kvinnekampens programklæringer fra den politiske sfære over i den samlivsmessige at problemet trer klart frem. Jeg vasker ikke vinduene. Jeg gidder rett og slett ikke. Jeg er ikke villig til å dele husarbeidet, vil noen si. Typisk menn. Det faktum at jeg er et petimeter når det gjelder oppvask, støvsuging og vanning av blomster, er som oftest ikke godt nok. Min begrunnelse for ikke å vaske vinduer er at jeg bor i sentrum. Vinduene blir like jævlige igjen etter ca. 30 sekunder. Jeg har sluttet å legge merke til det. Etter tre uker sluttet min samboerske å legge merke til det.

★ ★ ★

En tredje faktor er at man under konfrontasjon med en «uplasserbar» person ofte trekker vedkommendes motiver i tvil. Et arguments gyldighet blir ofte ikke vurdert utfra sine egne kvaliteter, men utfra hvorvidt de blir framsatt av en kvinne eller en mann. Innen fotball kalles dette å ta mannen i stedet for ballen og forseelsen skal umiddelbart kvalifisere til gult kort. Dette utdeles også her, i tråd med god sportsånd. Band-Aid prosjektet konfronterte det store publikum med rockeartister som agerte u-hjelpesarbeidere, en «ny og uplasserbar» kombinasjon. Debatten omkring Band-Aid gikk stort sett ut på følgende: «Tenk på all den gratis-reklamen de gutta får—a». Når det gjelder min begeistring for kreaturer i miniskjørt går argumentasjonen stort sett ut på følgende: «Tenk på all den gratis xxxxx han får'a!»

Alle disse faktorer overlapper selvfølgelig hverandre i en stor grad. Alle har sin rot i usikkerhet og tvil overfor mennesker av det annet kjønn. Nok en gang nevner jeg at jeg tror dette har med vår hang til å tenke kjønn å gjøre, det at vi hele tiden polariserer over kjønnsvariabelen. Når problemer og konflikter oppstår på det sosiale nivå gjør vi som vi er vant til fra det politiske. Vi allierer oss med eget kjønn og slåss for likeverd (husk meditasjonsøvelsen!).

★ ★ ★

Norsk fengselsvesen har vært hyppig debattert. Et interessant moment har vært hvorvidt midlene oppfyller målet. Målet er å gjøre forbrytere lovlidige. Midlet er å isolere forbryterne fra de lovlidige. Er dette fornuftig? Er det fornuftig å reise til Spania for å lære seg engelsk? Er det fruktbart for kvinner i dag å isolere seg fra menn (eller vice versa) i den hensikt å skape en bedre tilværelse sammen med dem?

Jeg mente at vårt likhetsbegrep er et hinder for utøvelsen av kvinnekampes (etter min mening) største og mest verdifulle gevinst, valgfriheten. Jeg mener også at polariseringstanken er et hinder for gjennomføringen av fullt likeverd, fordi den virker kommunikasjonshekkende og myteskapende på det sosiale nivå. Jeg er en dristig ung mann.

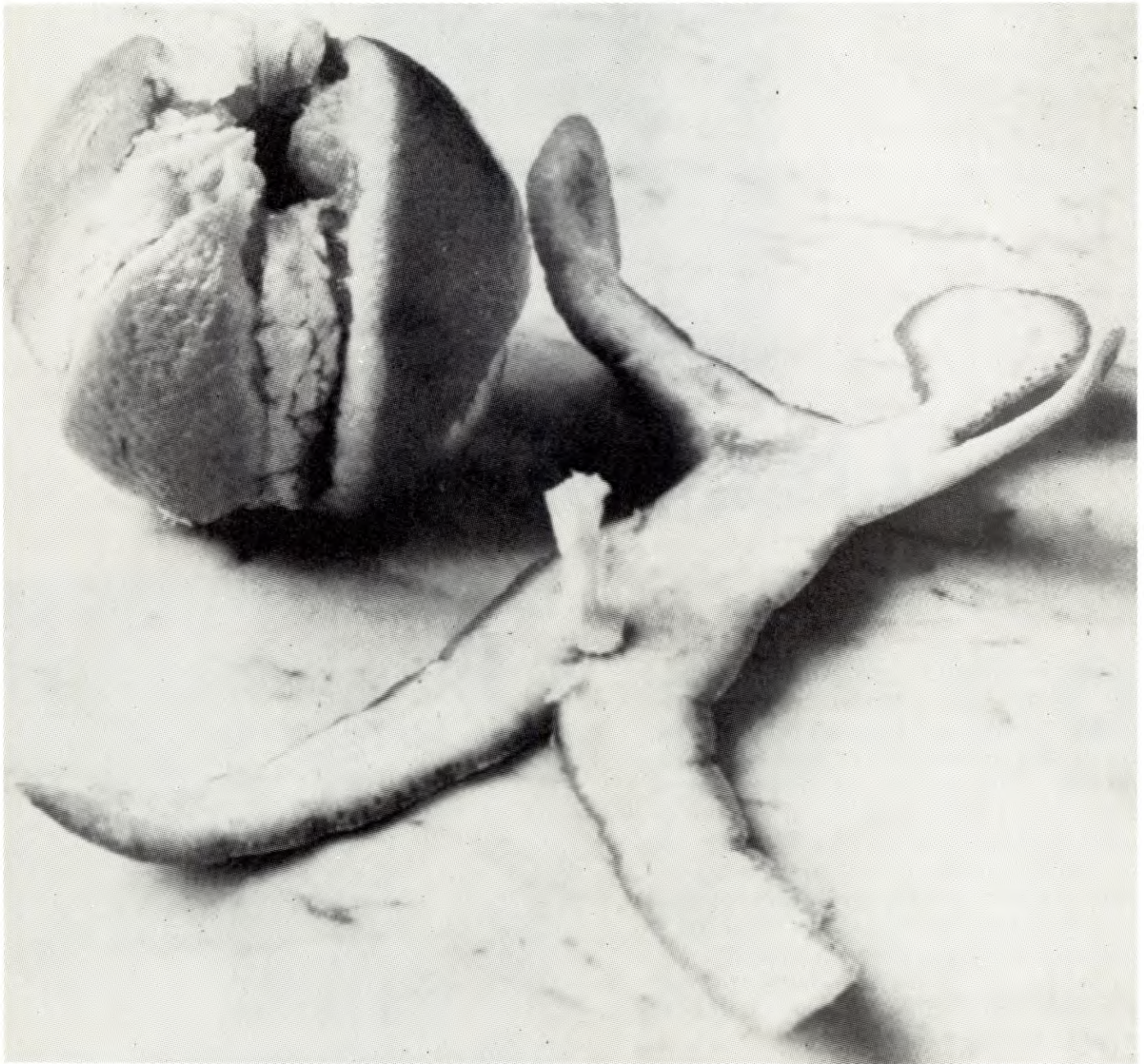
SOSIALT KJØNN

«Friend or foe?» Her må man holde tungen rett i munnen. For meg synes det opplagt at likeverd på det politiske nivå er en forutsetning for likeverd for på det sosiale.

★ ★ ★

Jeg mener det er en selvfølge at kvinner står samlet som gruppe i kampen for formell likeverd. Men etter hvert som slag har blitt vunnet har også situasjonen forandret seg. Parallelt med at mangfold og valgfrihet har etablert seg som idealer, har også kampens fiende i økende grad blitt en abstraksjon. Kvinnekampens fiende er i økende grad et tunggrodd politisk system, og i minkende grad menn som homogen gruppe. For meg blir konsekvensen

av dette at man på det sosiale nivå må betrakte hverandre mer som individer enn som kjønn. I pluralismens ånd må vi akseptere at menn og kvinner har overlappende holdninger og legninger uavhengig av kjønnsvariabelen. I likeverds ånd må vi akseptere at kjønnsvariabelen ikke lenger er et hundre egnet kategoriseringsbegrep på det sosiale nivå. Dersom vi er av den oppfatning at samfunnet faktisk forandrer seg, er vi nødt til å revurdere og redefinerer en del av våre begreper. Dersom vi er av den oppfatning at samfunnet ikke forandrer seg, følger vi ikke særlig godt med. Slik ser det ut for meg, som individ! ■

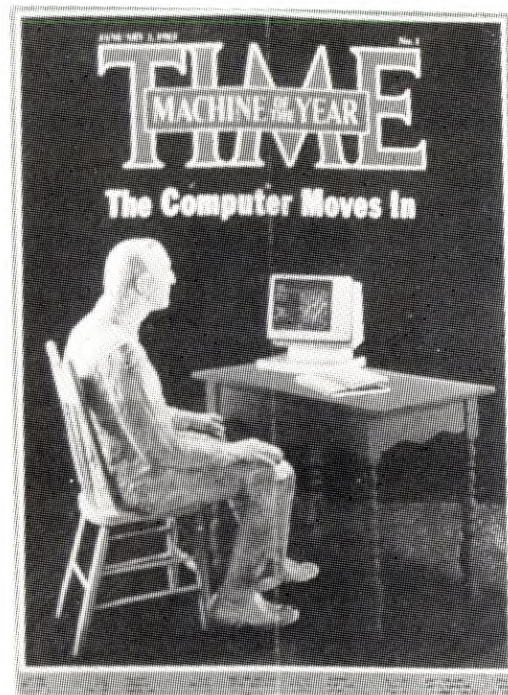

SOSIALT KJØNN

HVA NÅ

LILLE MANN?

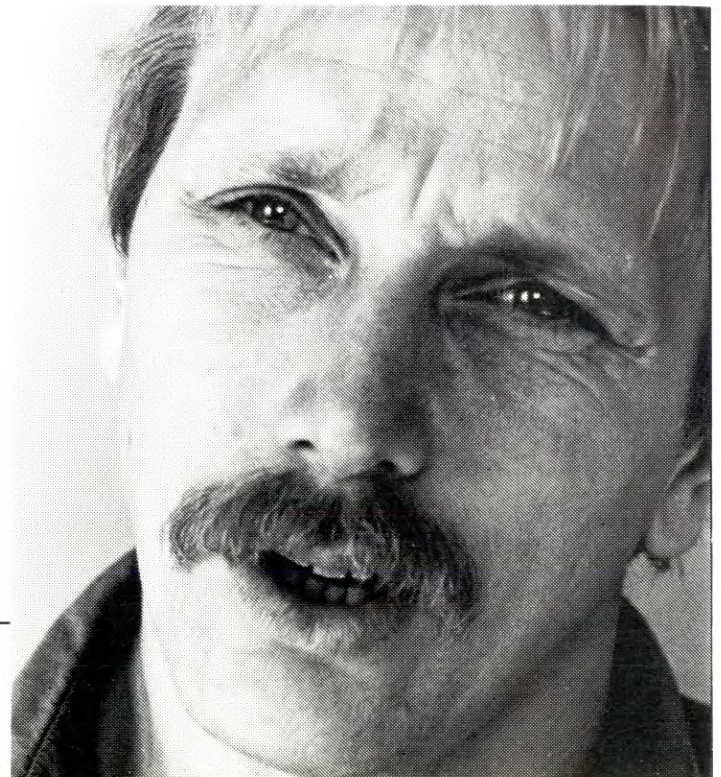

Av Trond Christoffersen

Omstillinga i industrien og behovet for sterkere fleksibilitet skaper et press på manssrolla. Bestefars manssrolle er tapt for historia. Nå spør det hva vi som subjektiv kraft gjør i forhold til dette. Vår oppgave må blant annet være å slåss for at den nye manssrolla fungerer progressivt — mot kapitalismen. Men manssrolledebatten er ikke noe forsøk på å overta kvinnekampen på mannlig vis. Vi må gå løs på dette i solidaritet med oss sjøl, samtidig er vi også allierte med kvinnekampen.

SOSIALT KJØNN

Mannsrolledebatt og bevisstgjøringsgrupper, hva er det nå dere slipper løs i AKP? Betyr ikke det at 30-40 åringer i pannikkalderen får frie hender til å misbruke kommunistpartiet til å løse sine private samlivsproblemer?

Arne Lauritzen AL: —Det er klart at elementer av 35-40 års krise fins blant de subjektive drivkreftene i denne debatten. Masse skilte mannfolk i denne alderen får brennende personlige grunner til å se kritisk på livet sitt og manssrollen den skal leve opp til. Akkurat som samlivskriser, krisesentre osv. har spilt en viktig rolle i kvinnebevegelsen. Men manssrolledebatten er ikke finni opp av noen frustrerte 38 åringer. Det er en virkelig bevegelse som finnes i samfunnet rundt oss. Utviklinga ute i samfunnet innhenter nå oss mannfolk og stiller manssrollen under debatt. Borgerskapet ser dette. De setter ned Jens Stoltenberg utvalget.

Patriarkalsk organisering

—Hvilken virkelig bevegelse innhenter oss? Og hvilken interesse kan borgerskapet ha av å rive ned manssrolla?

AL: — Først må vi ha klart hva manssrolla er. Kjerna i manssrolla er at mannen er forsørger for sin familie. Han kan ha sjefer og kan være hundsa ute, men hjemme er det han som er sjef. Denne rolla er forma av det industrielle samfunnet - kapitalismens foreløpige høydepunkt. Industrien har trengt arbeidere, og menn har fylt denne rolla. Et par generasjoner tilbake var idealet livslangt arbeid på en trygg arbeidsplass. Industrikapitalismen har mer enn noe annet vært prega av hierarkisk organisering. De på bønn har sjefer, som igjen har sjefer osv. Det er dette systemet vi finner igjen i den patriarkalske organiseringa av arbeiderfamilien. Der far har makta over mor og unga.

—Men hvordan kan du si at denne manssrolla ikke er fornuftig for kapitalisamen lenger?

AL: —Først av alt må vi konstatere fakta. De viser at i løpet av et par drøye tiår har mannens forsørgerrolle fått seg noen kraftige skudd for baugen. Mannen er ikke lenger

eneforsørger. Det normale er blitt at kvinnen også er blitt forsørger, sjøl om hun ofte står for ei bi-inntekt. Og det blir fler og fler kvinnelige eneforsørger. Rolla som eneforsørger har falt, og ingen kan si hvor sikker stillinga som hovedforsørger er i tida foran oss. Jeg trur at de hierarkiske idealene fra storindustrien er blitt for stivbeinte. I den historiske omstillinga av kapitalismen som pågår nå, er fleksibilitet et sentralt stikkord. Produksjonen krever stadige omstillinger, tilpasninger til markedet og kunders spesial-ønsker. Da er det tungvint å hele tida måtte ta veien opp i byråkratiet for å få tatt beslutninger. Rutiner som sier at ingeniørene skal hentes ned på gølvettet for å ta beslutninger når noe går gærent er ineffektive og truer profitten, hvis arbeideren kunne retta problemet med en gang. Derfor er det mye snakk om jobbberikelse, flytting av beslutningsmyndighet til riktig nivå, samarbeid på tvers, kvalitetssirkler osv. Men omstillingene går lenger enn dette. Satsinga på ny teknologi tvinger seg fram for kapitalister som vil holde en pressa profittrate oppe. Og de enorme investeringene i ny teknologi må utnyttes effektivt. Helst døgnet rundt, når produktet kan selges. Helst ikke i det hele tatt, når markedet er overfylt. Idealet om den livslange arbeideren erstattes av idealet om den fleksible arbeideren. Dette er bakgrunnen for borgerskapets sjarmoffensiv mot kvinnfolka. Og det gir den økonomiske bakgrunnen for at mannfolkas rolle som eneforsørger er torpedert.

Historisk manssrolle

—Men hvis det er omstillingene som skaper presset mot manssrolla kan vi vel regne med at ting dette tilbake til det normale så snart de verste omstillingene er unnagjort?

AL: Det er nå vi er framme ved po-

Det fins mannlige egenskaper som er bra som besluttsomhet, hevder Arne Lauritzen. Her skildret ved Balthus av Andr'e Derain, 1936. (Museum of Modern Art, New York).

enget. Jeg har nettopp prøvd å beskrive det objektive presset på mannsrolla. Uansett om de endringene vi har sett til nå er permanente eller ikke, så har mannsrolla fått seg en smell. Dette har tvingi fram debatten. Ut av dette kommer det noe annet. Jeg veit ikke hva, men bestefars mannsrolle er tapt for historia. Da spørs det hva vi i den subjektive krafta gjør. Da spørs det hva menn gjør med den gamle rolla si. Og sjølsagt hva kvinnfolka gjør med den.

—Og hva mener du vi skal gjøre,

hva slags mannsrolle skal vi arbeide for?

AL: Det finns en del mannlige egenskaper som i seg sjøl er bra. Besluttsomhet, vilje til å ta ansvar når det trengs, legge premisser for diskusjoner. Men disse egenskaper må frigjøres fra mannsrolla. Der har de den baksida for menn sjøl at det er mange som ikke fikser det. Menn lever kortest, begår flest sjølmord, er mest utsatt for alkoholisme osv. Men dette er ikke sjølve problemet med mannsrolla. Problemet er at vi undertrykker kvinnene. Ei progressiv jente sa til

meg at hver gang hun møter meg eller andre menn måtte hun tenke: hvordan skal jeg unngå å bli undertrykt nå.

—*Tar du dette innover deg? Mener du virkelig at vi i all vår ferd skal gå rundt å tenke på hvordan vi skal unngå å undertrykke?*

AL: —Ja, jeg prøver. Jeg mener at vi mannfolk må slåss med vår egen bevissthet. Vi tar retten til å jobbe og utfolde oss for gitt, og venter at kvinnfolka skal holde orden på det vi ikke rekker å bry oss om hjemme. Saken er at vi mannfolk kommer til å måtte oppgi endel goder. Vi vil måtte jobbe litt mer ubetalt overtid i hjemmet, og litt mindre på jobben. Dette vil ikke menn uten videre gå med på. Derfor forsvarer jeg at vi må begynne i enden med bevisstgjøring. Mannfolk må komme sammen og diskutere disse tinga - i bevisstgjøringsgrupper. Vi har mye å lære av homsene der. De har sett kritisk på mannsrolla i lang tid og diskutert disse sakene.

Bevisstgjøringsgrupper

—*Men har vi mannfolk noe å vinne på bevisstgjøringsgrupper?*

AL: —Enkelte kvinner har reagert på at gutta skal diskutere mannsrollen. Kjønnsroller og kvinnekampen er deres saker, og kvinnekampen fører kvinnene best sjøl. Men vi har grunn til å drive med dette. Det er mye sant i at den som undertrykker andre ikke er fri sjøl. I den andre enden av tunellen ser vi et nytt sosialt liv, nye boformer, ett nytt forhold til unger, sex og kjærlighet. En slags befrielse fra den mannsrolla som har stengt for vår utvikling som mennesker. På kort sikt betyr det at progressive menn må se kampen mot skyggesidene av mannsrolla som sin sak. Kamp mot prostitusjon, porno, lavtlønnsproblemet og 6-timersdagen. Dette er saker som den nye mannen må være opptatt av.

—*Trur du debatten om mannsrolla får betydning innad i AKP?*

AL: Politisk har AKP alltid støtta kvinnebevegelsen. Men mannsmiljøet og mannskulturen gjennomstyrer partiet. Jeg håper disse diskusjonene også fører til endringer i AKP. ■